

meer spanning kunnen geven. De prijs hiervoor zou het wegvallen van enkele thema's zijn geweest. Het gelegenheidskarakter van de uitgave – het boek is geschreven in opdracht van Natuurmonumenten – zal een dergelijke 'versmalling' minder gewenst hebben gemaakt. Een alternatief was het opnemen van een inleiding of slotbeschouwing geweest, waarin de lijnen uit de verschillende hoofdstukken met elkaar waren verbonden.

Dit alles neemt niet weg dat *Hackfort* een mooi boek is geworden. Het geeft brokstukken van een fascinerende familiegeschiedenis, zet aan tot nadenken en telt een reeks prachtige anekdotes.

Conrad Gietman

1 W.Th.M. Frijhoff, *La société néerlandaise et ses gradués, 1575-1814* (Amsterdam, 1981) 327.

AANKONDIGINGEN

Adellijke colleges

Twee adellijke colleges hebben recentelijk opdracht gegeven hun geschiedenis op te tekenen. De Overijsselse ridderschap liet drie historici het boek *De Ridderschap van Overijssel. Le métier du noble* (Zwolle: Waanders, 2000) schrijven over haar ontwikkeling vanaf de vijftiende eeuw tot heden. Het boek is fraai uitgegeven en telt tal van kleurenafbelingen, die veelal voor het eerst worden gepubliceerd. De periode tot 1622 wordt behandeld door Js. Mooijweer. Hij stelt onder meer dat de machtspositie van de riddersmatige adel in het statencollege gedurende de vijftiende en zestiende eeuw zwak was en tijdens de Opstand zelfs bijzonder precair werd toen de IJsselsteden adellijke families die zich in de oorlog neutraal opstelden, voorgoed hun verschrijvingsrecht wilden ontnemen. J.C. Streng beschrijft vervolgens de geschiedenis van de gewestelijke ridderschap vanaf 1622 tot 1795. Dit was grofweg de periode waarin de Overijsselse jonkers deelhadden aan de gewestelijke soevereiniteit en het bestuursbedrijf een belangrijke rol gingen spelen in het adellijke leven. Streng besteedt vooral aandacht aan ambtenvererving, factiestrijd, patronage en de verhouding tot het huis Oranje en eindigt zijn verhaal op 5 februari 1795, toen afgevaardigden van het platteland de statenvergadering binnendrongen en de Ridderschap werd ontbonden. A.J. Mensema tenslotte geeft een kort overzicht van de lotgevallen van de voormalige riddersmatigen onder achtereenvolgens de Bataafse Republiek, het koninkrijk Holland en het Franse Keizerrijk en gaat nader in op de her-

oprichting van de Ridderschap in 1814. De grondwetswijziging van 1848 betekende het einde van de Ridderschap als staatskundig orgaan. De Ridderschap werd hierop omgevormd tot 'zedelijk lichaam'. Hedentendage bestaat zij nog steeds en is haar ledental weer groeiende.

Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de Nederlandse Adelsvereniging werd het boek *Edel voor adel* uitgegeven, dat tijdens een feestelijke bijeenkomst van de vereniging op 13 mei jl. werd gepresenteerd. In het eerste deel van het boek beschrijft Els Ketelaar-de Vries Reilingh de geschiedenis van de Nederlandse Adelsvereniging, opgericht om de aaneensluiting van de leden van de Nederlandse adel te bevorderen 'tot bevestiging en versterking van zijne plaats in de maatschappij en tot steun van zijne hulpbehoevende leden'. Vooral dat laatste aspect heeft na de oprichting de meeste nadruk gekregen. Nauwgezet wordt beschreven hoe deze doelstellingen werden uitgewerkt te midden van de grote maatschappelijke veranderingen van de afgelopen eeuw. In het tweede deel van het boek, 'Adel in Nederland' geeft Yme Kuiper een kort en leesbaar overzicht van de ontwikkelingen van de Nederlandse adel in het algemeen in de twintigste eeuw, waardoor de Nederlandse Adelsvereniging in een ruimere context wordt geplaatst. Kuiper eindigt met de wens dat ook in Virtus meer aandacht aan de moderne adelsgeschiedenis wordt besteed, een wens waar wij ons alleen maar bij kunnen aansluiten. De Nederlandse Adelsvereniging heeft met dit eenvoudige maar verzorgde boek in ieder geval het hare hiertoe bijgedragen.

Et in Arcadia ego

Op 27 april j.l. verdedigde ons lid van het eerste uur Heimerick Tromp aan de Universiteit Utrecht zijn proefschrift *Et in Arcadia ego* over de introductie van de landschapsstijl in de Republiek gedurende de tweede helft van de achttiende eeuw. Een belangrijke rol in zijn proefschrift speelt de erudiete Gelderse edelman J.F.W. van Spaen, die bij zijn kasteel Biljoen een zeer groot landschapspark liet aanleggen. Tromp onderzocht aan de hand van bewaard gebleven dagboeken en reisverslagen de inspiratiebronnen van Van Spaen. De uitkomsten werden vervolgens vergeleken met de ontwikkelingen aan het stadhoudelijke hof en in het regentenmilieu. Tromp heeft zich in zijn proefschrift ook beziggehouden met de vraag op welke wijze de vrijmetselarij hierbij een rol kan hebben gespeeld. Het proefschrift zal verschijnen in de reeks cultuurhistorisch studies van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Adel en stad

In de Historische Reeks Utrecht verscheen een boekje van Evert van Ginkel over de geschiedenis van het in de dertiende eeuw gebouwde 'stadskasteel' Oudaen, getiteld *Oudaen. Een weerbaar huis aan de Utrechtse Oudegracht* (Utrecht: Matrijs, 1999). Het huis werd tot de zestiende eeuw bewoond door leden van aanzienlijke geslachten als de Zoudenbalchs en Oudaens. Veel over de bewoningsgeschiedenis blijft echter in duisternis gehuld.

De verhouding tussen adel en stad is overigens een onderwerp dat in de Nederlandse geschiedschrijving nog nauwelijks is geproblematiseerd. In Duitsland evenwel zijn de laatste jaren een aantal belangrijke bijdragen op dit terrein verschenen. Onlangs publiceerde Marcus Weidner de werkelijk uitputtende studie (1268 blz.) *Landadel in Münster 1600-1760* (2 bdn; Munster: Aschendorff, 1999) over de presentie van de landadel in de stad Munster gedurende de zeventiende en achttiende eeuw. Het thematische bereik van deze studie is zeer groot; de hoofdvragen richten zich op de oorzaken, vormen en functies van het verblijf van riddermatige geslachten in de stedelijke residentie Munster.

Portretten van Belgische edelen

In Nederland vrijwel onopgemerkt gebleven is *Noblesse oblige. Kroniek van de Belgische adel* uit 1997 van de journalist Jan van den Berghe, een bundel met reportages met als overkoepelende vraag wat het adagium 'adel verplicht' voor edelen in België nu nog betekent. Het eerste deel bevat enkele weinig diepgravende stukken over de mores van de Belgische adel. In het tweede deel vertellen twaalf edelen over de manier waarop zij invulling geven aan hun afkomst en adeldom. Het boek eindigt met portretten van enkele 'zwarte schapen' van adellijke komaf. *Noblesse oblige* is in ronkende stijl geschreven en schuwt de clichés en de sensatie niet. De journalistieke vaart en sommige uitspraken van edelen verleiden echter wel tot doorlezen.

Leidschrift

Het door Leidse studenten uitgegeven historische tijdschrift *Leidschrift* heeft het eerste nummer van zijn 15e jaargang (april 2000) geheel gewijd aan elites. Drie artikelen hebben betrekking op de Nederlandse adelsgeschiedenis. A. Janse vraagt in een interessante bijdrage aandacht voor het genre van de middeleeuwse adelskroniek en gaat in op een kroniekje over de Egmonds. Hanno Brand schreef over Floris en Jan van Boschhuijsen, twee Leidse edelen aan het Beierse en Bourgondische hof. J.C. Streng tenslotte schreef een artikel over de rooms-katholieke elite in Overijssel tijdens de zeventiende eeuw, een onderwerp dat in dit tijdschrift al eens aan de orde kwam.